

KAPITTEL 4

Metodologi

4.1 Innledning

I dette kapittelet redegjør jeg for hvordan den formaliserte veiledningssamtalen blir undersøkt, og med det også hvordan analysen i kapittel 5 må gjennomføres. Først forklarer jeg hvordan denne boka plasserer seg i forhold til ulike vitenskapsteoretiske posisjoner. Her blir det et poeng å vise hvordan denne bokas dialektiske fremgangsmåte⁴⁹ ikke velger paradigmatisk ytterpunkter, men heller plasserer seg et sted mellom dem. Dette gjelder særlig ytterpunktene konstruktivisme og realisme. Det gjøres så rede for valget av abduksjon som arbeidsmåte, som er en konsekvens av denne bokas overordnede dialektiske perspektiv. Videre begrunnes hvorfor og hvordan denne boka posisjonerer seg innenfor kritisk teori.⁵⁰ Når denne posisjoneringen er gjort, og jeg har beskrevet dens implikasjoner, presenteres designet for den empiriske undersøkelsen, etterfulgt av en vurdering av etiske spørsmål.

4.2 Verdensbilde

Jeg har gjennomgående argumentert for at denne boka er dialektisk, og at dette har favnet og påvirket arbeidsprosessen fra prosjektskisse, via

49 Jeg opererer ikke med en formal dialektisk logikk slik det gjelder for en historisk og dialektisk materialisme (Engels, 1976).

50 Med *kritisk teori* forstås her en sammensatt vitenskapsfilosofisk forståelse. Et vesentlig poeng, slik jeg bruker dette vitenskapsteoretiske ståstedet, er å holde ontologi relativt adskilt fra epistemologi. Med dette perspektivet er det vanskelig å holde posisjoner som *subtil realisme* (Hammersley, 2013), *mild naturalisme* (Habermas, 2008), *epistemologisk konstruktivisme* (Hagen & Gudmundsen, 2011) og *sosial realisme* (Young, 2008) adskilt fra hverandre og adskilt fra det jeg omtaler som kritisk teori. Til felles med den vitenskapsfilosofiske forståelsen jeg legger til grunn, er en teorigrevidet forskningslogikk der abduksjon står sentralt for å avgjøre om begrepsapparatet som anvendes i forskningen, «[...] er fruktbare eller ufruktbare for den empiriske undersøkelsen [...]» (Hagen & Gudmundsen, 2011, s. 478).

arbeid med teori og empiri, til produksjon av tekst. En diskusjon av og en refleksjon rundt dialektikken er nå nødvendig for å vise hvordan denne boka forholder seg til tenkemåter og grunnlagsspørsmål som dels representerer uforenelige paradigmer, ikke minst en relativiseringsproblematikk som særlig kan sies å gjelde for konstruksjonistiske posisjoner. Prinsippet er at den dialektiske fremgangsmåten posisjonerer denne boka, ved at det som vurderes som fornuftige løsninger, gis forrang i en pragmatisk logikk. Ulike posisjoner i form av teser prøves mot antiteser, det vil si negasjoner, og der syntesene, det vil si negasjonens negasjon, potensielt gir ny kunnskap sammen med tidligere posisjoner og med den dialektiske bevegelsen eller prosessen i mente (Slagstad, 2010, s. 57).

Likeså er dialektikken prinsippet bak, og drivkraften i, den abduktive logikken denne boka benytter. Her vil innsikt i et system og i en diskurs avhenge av ståsted, og all innsikt vil være perspektivert. Dette medfører imidlertid ikke at alle innsikter er relative. Denne relativiseringsproblematikken gjelder både ontologi og epistemologi, og den er en viktig indikator for vitenskapsteoretisk plassering. Jeg kommer tilbake til den abduktive logikken etter diskusjonen av vitenskapsteoretisk posisjonering.

Jeg har definert diskurs som et generelt begrep som gjelder normative, selektive og diskontinuerlige fortellinger om våre historiske erfaringer, om det vestlige samfunnets progresjon og om vår vitenskapelige kunnskaps- og økonomiutvikling. Disse diskursene får sin posisjon, sin livskraft og sin sannhet gjennom å bli gjentatt over tid. Det vil si at en diskurs representerer en virkelighetsoppfatning som opprettholdes og vedlikeholdes gjennom språklige og semiotiske handlinger. Virkeligheten er likevel mer enn språk og semiotiske handlinger i denne boka. Ontologi tilsvarende i denne boka «den sosiale realitetens egentlige natur eller vesen [...] [og] iboende egenskaper ved fenomenet» (Hagen & Gudmundsen, 2011, s. 461). Et slikt verdensbilde (ontologi) tilsvarende en metafysisk spekulasjon over det som kan beskrives som fellesnevner av overbevisninger om vår modernitet, om hva som kan sies å være samfunnet, og følgelig ulike utdanningers funksjon i samfunnet. Denne virkelighetsforståelsen står på mange måter over enkeltindividene samfunnet består av – enkeltindivider som nødvendigvis vil ha individuelle oppfatninger av

denne virkeligheten. Det betyr ikke at et slikt felles verdensbilde er sant eller nøytralt. Det kan selv i stor grad sies å være et produkt av det samme samfunnet den objektivt prøver å beskrive.

Det er ikke formålstjenlig for denne bokas problemstilling å dra relativiseringsdiskusjonen ovenfor for langt, fordi man risikerer en filosofisk avsporing der problemstilling og rettferdiggjøring av denne bokas bidrag erstattes av en sirkulær diskusjon uten løsning. Den normative begrunnelsen som rettferdiggjør kunnskapsbidraget, er derfor viktig. Her ligger et ønske om å forstå og å tydeliggjøre det denne boka ser på som virkelige makt- og samfunnsstrukturer. Disse strukturene omgir skolen, lærerutdanning og dermed også den type formaliserte veiledningssamtaler denne boka undersøker.⁵¹ Jeg skal argumentere for at det å stå inne for et slikt verdensbilde, i form av en historisk realisme, ikke står i motsetning til denne bokas fortolkende epistemologi.

En inndeling i en ontologi og en epistemologi er en sentral dialektikk i seg selv. Vitenskapshistorikeren og fysikeren Kuhn (2007) beskriver og problematiserer hvordan vår «vestlige» prinsipielle vitenskapelige verdensanskuelse bestemmer vår oppfatning av virkeligheten: «Dersom historien ble ansett som en samling av mer enn anekdoter og årstall, kunne den fundamentalt ha forandret det bildet av vitenskapen som nå har oss i sin makt» (Kuhn, 2007, s. 13). Kuhn viser til at ontologiske spørsmål, altså spørsmål om hva som eksisterer i verden, og hvordan denne verden ser ut, fører til det han beskriver som en demarkasjon. Med demarkasjon mener han et tilsynelatende betinget skille mellom på den ene siden en verdensanskuelse og på den andre siden hvordan denne anskuelsen kan erkjennes gjennom kunnskap. Følgen av en slik demarkasjon mellom ontologi og epistemologi er at epistemologiske spørsmål holdes adskilt fra det vitenskapen aksepterer at faktisk eksisterer i verden. Epistemologien befatter seg med hvordan vi kan erkjenne, begripe og innhente kunnskap om det som i tilfelle eksisterer.

51 Det er viktig at den kritiske tradisjon har både prinsipper og ideer for bruk og rettferdiggjøring av denne forskningen (Strydom, 2011, s. 11–12). Denne boka anvender et kritisk perspektiv fordi utdanning av både elever og lærere ses i lys av samfunnets implisitte og eksplisitte strukturer. For norsk utdannings vedkommende gjelder dette sentralisert makt og kontroll. Den praktiske lærerutdanningen er en del av statens kontroll over hvem som skal kunne bli lærere.

Formålet med å knytte an til antikkens distinksjon mellom ontologi og epistemologi er, som nevnt, at jeg forsøker å avgrense denne boka mot et relativt stort antall vitenskapsteoretiske posisjoner og innsikter. De ulike posisjonenes innsikter og rasjonale er ofte ikke forenelige fordi verdensbildet og synet på kunnskap blir inkonsekvent. Et realistisk verdensbilde og denne bokas skille mellom ontologi og epistemologi fungerer her som en avgrensning, for eksempel mot mer rendyrkede konstruktivistiske posisjoner. Jeg kommer tilbake til dette under 4.3 *Kunnskapssyn*.

Et verdensbilde basert på en historisk realisme står ikke i motsetning til et syn på historien og virkeligheten som begge er dialektiske, slik at dialektikken korrigerer forestillinger om det absolutte. Det være seg absolutte sannheter, ubetingede generaliseringer eller metodologiske sannheter. Her benytter denne boka et teoretisk begrepsapparat som motsetter seg å se observasjoner som meningsbærende bare i lys av seg selv. Det er viktig å påpeke at jeg er åpen for at empiri, som etterprøver teorien, kan føre til at det teoretiske perspektivet i større eller mindre grad tilbakevises. Dette viktige abduksjonsprinsippet kommer jeg tilbake til. Først er det nødvendig å avklare det historisk realistiske verdensbildet, og hvilke metodologiske følger dette har.

4.2.1 Ontologisk realisme

Ulike former for ontologisk realisme er nær forbundet med kritisk teori i en ny-marxistisk tradisjon. En slik posisjon innebærer slektskap til, men også kritikk av, marxistiske vitenskapsteoretiske posisjoner. Her siteres Marx (1968) fra *Den tyske ideologi*, som ble skrevet allerede i 1845:

[...] den første forutsetning for all menneskelig eksistens, altså også for all historie, nemlig den forutsetning at menneskene må være i stand til å leve for å kunne «lage historie». For å kunne leve trenger man imidlertid fremfor alt mat og drikke, bolig, klær og en del annet. (Marx, 1968, s. 163)

Den tidlige Marx (1968) forfekter her det som senere har blitt forstått som «historisk materialisme». Det vil si at realisme i form av materialitet, forstått som menneskets primære behov, anses som den viktigste årsaks-sammenhengen i historien. Denne materialiteten er ikke fordelt likt i

samfunnet. Jeg antar at en slik årsakssammenheng påvirker lærerutdanningen og ikke minst lærerutdanningene og læreryrkets status. Der Marx velger arbeid som sitt perspektiv, utvider kritisk teori materialiteten i en mer transcendentals⁵² retning.

[...] Marx chose labour as his perspective, whereas Marcuse, Habermas and Honneth adopted the human drives, language and recognition as their respective prisms through which to refract Critical Theory's ontology in both a concrete situational and situation-transcendent direction. (Strydom, 2011, s. 11)

Strydoms (2011) poeng, slik han redegjør for teoriens ontologi, er at den ikke støtter seg til at samfunnet er enten et sosialt og kulturelt eller et realistisk fenomen. Kritisk teori står her i en mellomposisjon mellom mer naturalistiske og mer eller mindre fortolkende posisjoner i samfunnsvitenskapen. Til forskjell fra relativistiske og konstruksjonistiske vitenskapsteoretiske posisjoner holdes ontologi og epistemologi relativt adskilt. Første generasjons kritisk teori tok på mange måter en holistisk mellomposisjon mellom strukturalisme og konstruksjonisme, inspirert av naturvitenskapen, men fremdeles med utgangspunkt i hermeneutikken.

I motsetning til scientismen setter dialektikken i kritisk teori det som i første omgang kan fremstå som noe enkeltstående, i sammenheng og kontekst med allmenne strukturer, ofte forstått som samfunnet og historien. Adorno anser dialektikken⁵³ som det mest sentrale begrepet i kritisk teori. Det er likevel behov for å gjøre noen avgrensninger mot mangfoldet og motsetningene som også preger denne retningen.

Kritisk teori, slik den brukes i denne boka, forholder seg pragmatisk kritisk til positivismen, og kritisk til modernismen, forstått som opplysningstidens fornuftsbaserte ratio. Kritisk teori er grunnleggende kritisk til kapitalkreftene, men også kritisk til tradisjonell marxisme. Kritisk teori motsetter seg videre naiv realisme,⁵⁴ men støtter en systematisk vitenskapelig metode for innhenting og bruk av empiri for best mulig å forstå det

52 Transcendens, som det motsatte av immanens, representerer det som overskrider den første erfaring, i motsetning til endimensjonalitet, oppsplitting og isolering (Qvale, 1972).

53 Dette kan virke noe selvmotsigende for Adorno var åpenbart mer opptatt av motsetningene enn syntesen. Slik sett har hans *negative dialektikk* ingen syntese i form av en løsning.

54 Naiv realisme forstås som at virkeligheten er slik den umiddelbart fremstår for oss.

som kan beskrives som den ytre verden (Adorno, 1970; Müller-Doohm, 2005, s. 296–297). For kritisk teori vil utfordringen heller ligge i å forklare det som ikke umiddelbart kan avklares empirisk. Potensialet i denne fremstillingen er et teoretisk begrepsapparat som for eksempel forsøker å begrepsfeste implisitte strukturer og tilslørt ideologi.

Litt karikert kan man plassere ytterpunktene på en tenkt akse mellom det som ofte kalles kritisk pedagogikk og radikal kritisk teori, som ytterpunkter på aksene mellom radikal konstruksjonisme; virkeligheten er en sosial konstruksjon (Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 515; Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 100), og dogmatisk marxisme; virkeligheten er en determinert samfunnsorden. Den kritiske teorien jeg støtter meg til, styrer unna aksens ytterpunkter. Et slikt lett naturalistisk perspektiv i kritisk teori kan spores til den amerikanske innflytelsen på 50- og 60-tallet, spesielt til nylesningen av pragmatikerne George Herbert Mead og John Dewey. Målet er her å holde fast på hermeneutikken underveis mot en kommunikasjonsteori som bidrar til et liberal-progressivt demokrati (Strydom, 2011, s. 64). I tillegg fastholdes i kritisk teori klare forbindelser til en marxistisk logikk. Det skjer ved at kritisk teori sterkt vektlegger en historisk realisme, og at kritisk teori forholder seg nær til det Lyotard (1984) beskriver som de store fortellingene i samfunnet.

Den verden som for den enkelte er noe som foreligger i seg (sic), som han må oppfatte og iaktta, er i den skikkelse den eksisterer og fortsetter å bestå likeså meget produkt av den allmenne samfunnsmessige praksis. Det i omgivelsene som vi sanser, byer, gårder, enger og skoger, bærer merker av bearbeidelse. Menneskene er ikke bare i klesdrakt og atferd, i fremtoning og opplevelsesmåte et resultat av historien; heller ikke den måten de ser og hører på, kan løses fra den samfunnsmessige livsprosess slik den har utviklet seg i årtusener. (Horkheimer, 1970)

En postmoderne virkelighet derimot forstås ved at slike store fortellinger, for eksempel om religioner og om klasse, er døde. Dette er et viktig skille mellom den kritiske teorien denne boka støtter seg til, og andre kritiske retninger med sterkere tilknytning til postmodernistiske posisjoner. Felles for de mange kritiske retningene er at de på hver sin måte peker mot emansipatoriske potensialer ved ulike former for sosial urettferdighet i

samfunnet. Første generasjons kritiske teoretikers anliggende med å vektlegge historisk realisme var, i tillegg til det emansipatoriske, å knytte sammen kritisk vitenskap, kultur og politikk med den vestlige historieforståelsen, og ikke minst med en historisk hukommelse.⁵⁵

4.2.2 Kritikk av kritisk teori

I tillegg til problemet med å avgrense hva kritisk teori er, har denne posisjonen lenge, og med rette, blitt kritisert for manglende forbindelse til metodologi og metode. Dette gjelder spesielt en svak empirisk kobling til en sosial virkelighet (Alvesson & Sköldbberg, 2008, s. 323–324). En annen aktuell kritisk retning, kritisk realisme, blir i så måte interessant for meg å dra veksler på. Kritiske realister har kritisert den idealistiske retningen som andre og tredje generasjons kritisk teori har inntatt. Jeg mener dette er en viktig innsigelse mot kritisk teori, og det er grunnen til at denne boka ser mot første generasjons kritisk teori:

Social science needs to do more than give a description of the social world as seen by its members (ethnography); it needs also to ask whether members have an adequate understanding of their world and, if not, to explain, why not. «Critical theory», with its antecedents in the Marxism of the Frankfurt school, acknowledges this, of course. Yet recent critical theory, since Habermas (1968) has taken an idealist turn (McCarthy, 1981, pp. 96ff.; Keath, 1981). The problem is to accept the «hermeneutic circle» and, at the same time, to sustain the possibility of critique: to acknowledge that there is no neutral or transcendental standpoint, but to hold also that explanatory social theory, insofar as it exposes domination concealed as domination, is inherently emancipating (Bhaskar, 1979, 1982). This suggests, as I will argue, the need for a realist conception of social science. (Manicas, 1998, s. 315)

Første generasjons kritisk teori hadde, i likhet med kritisk realisme, det som kan forstås som en retroduktiv forskningslogikk, det vil si

55 Manglende historiekunnskap i kombinasjon med idealisme kan ifølge kritisk teori lede til at historiens tragedier gjentar seg. Selv om et slikt poeng ikke angår veiledningssamtalene, slik de er undersøkt og drøftet i denne boka, er det et poeng for meg å ikke opptre uten bevissthet på vegne av historien, også historien for denne vitenskapsteoretiske posisjonen.

at forskningsstrategien er både induktiv og deduktiv, og at det skilles mellom hvordan man kan innhente kunnskap om observerbare (empiriske) og ikke-observerbare (aktuelle og reelle) fenomener (Hagen & Gudmundsen, 2011). En slags reflektiv kritisk realisme fremstilles av Alvesson og Sköldbberg som et konstruktivt alternativ til både kritisk teori og til sosialkonstruktivisme (2008, s. 31). Alvesson og Sköldbberg (2008) skisserer et ideal der forskning er en reflektiv, dialektisk og empirisk prosess: «[...] att man tar på allvar hur olika slags språkliga, sociala, politiska och teoretiska element är sammanvävda i den kunskapsutvecklingsprocess i vilken empirisk material konstrueras och tolkas» (2008, s. 17–18). For denne boka er det et poeng å finne gode metodologiske innganger innenfor kritisk teori. Her er ulike former for kritisk realisme til inspirasjon og hjelp. Dermed tjener kritisk realisme først og fremst den hensikt i denne boka å tydeliggjøre posisjoner som er implisert i kritisk teori (Alvesson & Sköldbberg, 2008, s. 17–18; Hall, John R., 2007, s. 85).

Det at denne boka er dialektisk og inspirert av kritisk teori, har hatt som konsekvens at min forskerinnstilling har vært åpen for ulike innganger for å fange inn den virkeligheten veiledningssamtalene i denne boka representerer. Derfor har analysekategoriene blitt bearbeidet og endret gjennom hele denne boka. Jeg har likevel beholdt noen viktige prinsipper, som at empirien møtes med teori, at bokas ontologi er realistisk, samtidig som epistemologien forholder seg fortolkende til den kunnskap som innhentes og genereres gjennom analysene av empiri.

4.3 Kunnskapssyn

Epistemologi handler om hvordan jeg, ved hjelp av et bestemt begrepsapparat, innhenter kunnskapen om den virkeligheten som har blitt lagt til grunn. Det vil si hvordan en diskurs om dyktighet som lærer på ulike måter rekontekstualiseres og fremføres gjennom veiledningssamtaler. Jeg har som mål å si noe kvalitativt og intensjonelt om en slik diskurs. Man kan si at denne bokas kvalitet forutsetter et epistemologisk spørsmål om hva som kan sies å være gyldig kunnskap for en utgivelse som denne. For å dokumentere bokas epistemologiske validitet har jeg

gjennom hele teksten diskutert og gjort rede for teorier og antagelser som er lagt til grunn for begrepsapparatet som brukes. Det vil si at jeg har forsøkt å vise at mine slutninger har en pålitelig utledning fra denne bokas teoretiske forutsetninger (Kvale, 2009, s. 250). Videre i dette kapitlet skal jeg først gjøre rede for kvalitetsbegrep som er relevante for mine analyser av veiledningssamtalene, og som er kompatible med bokas vitenskapsfilosofiske verdensbilde. Deretter diskuteres abduksjon som metode.

4.3.1 Begrepsvaliditet og reliabilitet

Jeg har argumentert for at forskning drives frem av både implisitte og eksplisitte teorier. Det er derfor viktig å operere med relativt tydelige og transparente begreper som i størst mulig grad uttrykker det implisitte, og på den måten avgrenser denne bokas kvalitet. Begrepsvaliditet betyr her i bred forstand at begrepene som brukes, beskriver det denne boka ønsker å fange opp. God begrepsvaliditet vil si kontroll over ulike bias som kan tenkes å påvirke hvordan oppmerksomheten rettes mot det temaet som undersøkes. Det å ha flere kilder som hjelp til å kontekstualisere de formaliserte veiledningssamtalene er et eksempel på tiltak som øker begrepsvaliditeten i boka. Det samme er det å studere slike samtalers forløp så mange ganger at de ikke oppleves å inneholde noe nytt. I denne boka trengtes 17 formaliserte veiledningssamtaler før begrepsvaliditeten opplevdes som tilfredsstillende.

Begrepet reliabilitet, her forstått som konsistensen og troverdigheten (Kvale, 2009, s. 250) i de veiledningssamtalene som denne boka bygger sine observasjoner på, er vanskeligere å gjøre rede for. Reliabilitet handler her blant annet om hvorvidt det ville vært mulig for en annen forsker å komme frem til samme resultater med tilsvarende empiri og samme teori. Reliabilitet er kanskje enda tydeligere knyttet til fravær av tilfeldige feil, for eksempel at jeg i en studie som denne har oppfattet hva som er sagt, og at feltnotatene mine ikke har så mange skrivefeil at de blir vanskelige å tyde. Kvaliteten på videoene som er analysert, er i så måte også et eksempel på en reliabilitetsfaktor. Det vil for eksempel være avgjørende at videoene mine er av en slik lyd- og billedkvalitet at jeg både kan høre

hva som blir sagt, og se hva som faktisk skjer. Reliabilitet kan også forstås som pålitelighet gjennom konsistente og gode målinger. Det vil si at alt annet enn tilfeldige feil angår og potensielt truer studiens validitetsaspekter. Poenget med at en annen forsker skulle kunne komme til samme resultater med tilsvarende empiri og samme teori, er mer problematisk fordi studien ikke «måler» noe i tradisjonell forstand. For å bøte på denne svakheten har jeg analysert mange forskjellige kasus, og jeg har forsøkt å kontrollere for en intersubjektiv reliabilitet ved blant annet å diskutere studiens analyser med andre fagfeller. Analysen av studien som denne boka bygger på sitt Mitt kasus 1 er også analysert og kategorisert uavhengig av min analyse, uten at funnene fra denne analysen avvek i noen særlig grad fra min.⁵⁶

4.3.2 Abduktiv metode

Selv om studien denne boka bygger på, har en realistisk ontologi, skiller tenkemåten seg fra naturvitenskapelig metode, blant annet ved å kunne problematisere måten vi oppfatter oss selv og verden utenfor oss på.⁵⁷ Ved en slik hermeneutisk inspirert tenkemåte nyttiggjør forskeren seg sin egen erfaring som menneske med et meningssystem som fortolker og prøver å forstå en tekst, et problem eller en kultur (Denzin & Lincoln, 2005, s. 27). En slik posisjon medfører også en reell fare for relativisering av studien. Derfor velger jeg en mellomposisjon, som igjen unngår ytterpunktene. Veiledningssamtalene som undersøkes, vurderes som del av et større system uten å ekskludere deltakerne i veiledningssamtalenes egne intensjonelle agendaer.

56 En type forskervalidering ble gjort av kasus 1, i Brisbane (Australia), av prof. P. Singh i februar 2014.

57 Dette skillet kan tydeliggjøres ved å bruke den klassiske hypotetisk-deduktive tenkemåten man blant annet finner i naturvitenskapelig forskning, som eksempel. I hypotetisk-deduktiv metode vil teori utviklet gjennom empiri formuleres til premisser som utleder hypoteser, som så prøves ut. Slutningen kan ved sin konklusjon enten avvises, eller den kan bidra til å styrke hypotesene (Creswell, 2008, s. 196; Thurén, 1996, s. 17). Et slikt, ofte forstått som positivistisk, resonnement står i motsetning til kvalitative forståelser som man finner f.eks. i klassisk hermeneutikk og i konstruktivistiske utgangsposisjoner. Ved disse perspektivene betraktes vitenskapelige sannheter som mer eller mindre relative.

Abduksjonstilmærmingen er ikke uten historie. Den har sin eldste opprinnelse i Aristoteles» begrep *apagogi* og *apagogiske* argument som bevis ved kontradiksjon. Mest kjent i dag er kanskje abduksjon slik pragmatismens opphavsmann Charles Sanders Peirce (Peirce, 1960; Peirce & Buchler, 1940) utviklet den som et alternativ til *induksjon* og *deduksjon*. Sentralt står en formålstjenlig bruk av hypoteser, som en syllogisme der premissene som utledes, betraktes som sannsynlige. I likhet med en hypotetisk-deduktiv tenkemåte benytter man i abduksjonsprosessen et teoretisk premiss som testes ved hjelp av empiri. I tråd med denne bokas dialektiske utgangspunkt benyttes altså abduksjon for å teste ut og utvikle teori. Dette skjer gjennom veksling og forhandling mellom teori og empiri, gjennom ulike metoder og ved veksling mellom nærhet og distanse i empirien:

Besides the traditionally emphasized inductive and deductive modes of inference, special significance is assigned to abduction in the sense of the imaginative or creative forging of relation between felt qualities, objective givens and conceptual or theoretical insights. (Strydom, 2011, s. 11–12)

Strydom (2011) plasserer abduksjon mellom induksjon og deduksjon. Der en induktiv logikk litt forenklet kan hevdes å generalisere på bakgrunn av noe empirisk enkeltstående, og der deduksjon kan hevdes å generalisere det enkeltstående på bakgrunn av noe rasjonelt og allment, er abduksjon en dialektisk innstilling, en arbeidsmåte og en forståelse som uavbrutt veksler mellom helheter og det som tilsynelatende er enkeltstående. Abduksjonsprosessen er pragmatisk i den forstand at tradisjonen vektlegger relasjoner mellom det kreative og oppfinnsomme, mellom flere forståelser av hva som er kvalitet, mellom forskningens målsetting og, ikke minst, mellom forståelse og tolkning på bakgrunn av begrepsmessig eller teoretisk innsikt (Strydom, 2011, s. 12; Strydom & Delanty, 2003, s. 5).

Den virkeligheten som fremstilles i veiledningssamtalene, og som er observert av undertegnede, kan, slik jeg ser det, ikke forstås gjennom en enkeltstående metode eller uten at veiledningssamtalene relateres både til en historisk kontekst og til en bestemt undervisningskontekst. Kontekstsensitiviteten, slik Strydom beskriver den, handler om at

beskrivelsene av virkeligheten nødvendigvis også er resultatet av våre levde erfaringer. Disse erfaringene er både personlige og sosiale, og de er formet av strukturelle faktorer som historien, og av politiske, kulturelle og økonomiske strukturer som etter hvert fremstår som naturlige og virkelige.